

Peskovnik bralcev in izzivov

ANDREJA ERDLÉN

Ob snovanju nove rubrike smo si zamislili, da bi uvodnike izmenjaje pisali člani uredniškega odbora in različni avtorji. Zgodilo se je, da je že prvi uvodnik, *Učna ura o vojni in otok svetlobe*, napisal Peter Svetina – kar je najboljša popotnica za novo vsebino. Prav zato si zdaj lažje privoščim bolj suhoparen zapis, v katerem bom ob iztekajočem se letu izpostavila dogodke, ki so zaznamovali delo uredništva. Revija je namreč v veliki meri spremljevalka in sopotnica avtorjev, knjig, založnikov, nagrad, promotorjev ter vsega dogajanja, ki oblikuje področje otroške in mladinske književnosti. Zato dogodkov ne bom nizala po tehtnosti, temveč se bom ravnala po že izdanih ali še nastajajočih številkah revije *Otrok in knjiga*.

Prvi dogodek, ki ga velja izpostaviti, je častno gostovanje Slovenije na knjižnem sejmu v Bologni, zlasti konferenca *We Love Reading / Radi beremo*. Ta je ponudila izjemen in celovit pregled programov, ustvarjalcev in izvajalcev, ki prispevajo k razvoju bralne kulture za otroke in mladostnike v Sloveniji, a so lahko uporabni tudi v mednarodnem prostoru. *Kot eden izmed treh tradicionalnih stebrov razvoja bralne kulture za otroke in mlade* v Sloveniji se je ob Pionirski – kompetenčnem centru za mladinsko književnost in knjižničarstvo ter Društvu Bralna značka Slovenije – ZPMS predstavila tudi revija *Otrok in knjiga*. O celotnem dogajanju smo obširno poročali v številki 119, v posebej zasnovani rubriki z naslovom *Bologna 2024*.

Prav tako v Italiji se je odvil naslednji veliki dogodek, ki je bil že zaradi geografske bližine izjemen: mednarodni kongres Mednarodne zveze za mladinsko književnost – IBBY z naslovom *Join the Revolution! Giving Every Child Good Books / Pridruži se revoluciji: dati vsakemu otroku dobre knjige*. O bogati vsebini smo poročali v IBBY novicah številke 120, na tem mestu pa bi posebej izpostavila sodelovanje mladih bralcev. Barbara Pregelj v tokratni rubriki *Udarno s prevodom*, ki jo revija pripravlja v sodelovanju s Prevodnim Prangerjem, poudarja, da *recepcija otroške in mladinske književnosti poteka prek odraslih* in da *otroci, ki jim je to namenjeno, v resnici nimajo svojega glasu*. Tudi zato je bila letošnja prisotnost mladih na kongresu IBBY, kjer so aktivno delili svoje poglede na branje, bralno kulturo in dogajanje po svetu, pomembna novost.

Ko omenimo trenutno dogajanje po svetu, marsikdo najprej pomisli na vojna žarišča. Mednarodna zveza za mladinsko književnost – IBBY je po svetovni vojni (1939–1945) nastala z mislijo na mednarodno razumevanje in svetovni mir. Tudi IBBY častna lista je eden izmed načinov za uresničevanje tega cilja, saj spodbuja mednarodno razumevanje skozi mladinsko književnost. Če si dovolim biti bolj osebna, me je ta utopičnost in tendenciozna uporaba književnosti vedno znova presenečala, čeprav sem občudovalka Jelle Lepman. Z dokumentarnim filmom *Geht uns Bücher, geht uns Flügel / Dajte nam knjige, dajte nam krila* Andreasa Steinhöfla smo letos obeležili mednarodni dan knjig za otroke. Dogodek smo pripravili Slovenska sekcija IBBY, Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS, Društvo slovenskih pisateljev in revija *Otrok in knjiga*. Film o tej izjemni snovalki smo si ogledali tudi na osrednjem novembrskem simpoziju Društva Bralna značka

Slovenije – ZPMS Slovenija rada bere, ki ga je soorganizirala revija *Otrok in knjiga*. O praznovanju letošnjega 2. aprila in Andersenovih nagradah smo poročali v številki 119, o nagradah ALMA in častni listi IBBY pa v 118. številki prejšnjega letnika.

Med domačimi nagradami, o katerih poročamo, največ pozornosti namenimo večernici, nagradi za najboljše izvirno otroško ali mladinsko delo preteklega leta v Sloveniji, saj je revija *Otrok in knjiga* z Mariborsko knjižnico njen solastnik. Revija ji posveča posebno pozornost v lastni rubriki, poimenovani *Večernica*. Pomembno je tudi omeniti, da je večernica prva vseslovenska nagrada za otroško in mladinsko književnost. Poleg večernice smo v številki 120 pisali tudi o cenzuri.

Gre za težko opredeljiv pojav, ki književnost pritiska v družbeni kontekst, kjer se prepletajo zapleteni pojmi, kot so morala, vrednote, resnica, svoboda, oblast in moč. Najbolj vznemirljiva se zdi prepletenost (*samo*)cenzure, svetovnega nazora in medkulturnih razlik – kot pravi Peter Svetina, ko se te dimenzije neopredeljivo prekrivajo. Tudi letošnji simpozij revije *Otrok in knjiga*, z naslovom *Duh časa in duh globine – cenzura v duhu politične korektnosti*, je v sodelovanju z društvom Argo potekal na festivalu Oko besede. Alenka Veler je izpostavila, da so mladi v digitalni dobi izpostavljeni različnim spornim vsebinam – vendar so ravno knjige tiste, ki se vedno znova znajdejo »na tnalu cenzure«. Kot v nadaljevanju pravi Janja Vidmar: »Mladi bralci se v fazi odraščanja srečujejo s številnimi tabuji, saj so skoraj vsa temeljna eksistencialna vprašanja v družbi tabuizirana.« Dodajam, da niso moteča le temeljna eksistencialna vprašanja, ampak tudi vragolije, živahen jezik in vse, kar predstavlja nebrzdanost življenja. Zdi se, kot da obstaja težnja po ustvarjanju urejenega, idealističnega, da ne rečem totalitarnega sveta.

Veliko naporov posameznikov in organizacij je vloženih v to, da bi v medijskem preobilju (mlade) spodbudili k branju knjig, razvoju bralne kulture, dvigu bralne pismenosti in zavedanju pomena branja na višji ravni, ki je bilo predstavljeno na lanskem Frankfurtskem knjižnem sejmu v *Ljubljanskem manifestu*. Naj navedem le zadnji stavek: »Kot pravi Margaret Atwood: 'Če ne bo mladih bralcev in pisateljev, kmalu ne bo niti starejših. Pismenost bo umrla ... z njo pa bo umrla demokracija.'«

Častnemu gostovanju Slovenije v Frankfurtu in Bologni je sledila druga realnost – sistem financiranja društev in organizacij, ki imajo ključno vlogo pri oblikovanju slovenske kulture, literarne krajine ter razvoju književnosti in jezika, o čemer se je veliko razpravljalo. Finančna nestabilnost je že letos vplivala na delovanje revije *Otrok in knjiga*, zmanjšana višina sofinanciranja pa bo v prihodnjem letu njeno delovanje še dodatno omejila. Zaskrbljujoče je, kako kapital že tako ali tako kroji ponudbo, še bolj pa, kako država razpolaga s sredstvi na tem področju. Če že omenjamo cenzuro, je lahko tudi dodeljevanje finančnih sredstev eden izmed njenih vzvodov. In kaj je s skrbjo za branje kot poglavitno potjo do osebnega razvoja, vseživljenjskega učenja, izmenjave informacij in osrednje razsežnosti družbenih odnosov ter vključenosti v družbo?

Proti koncu tega pisanja naj omenim še dve novosti. Najprej velja izpostaviti dogovor o elektronski izdaji (dela) revije *Otrok in knjiga*, ki ga je Mariborska knjižnica sklenila z Univerzitetno založbo Univerze v Mariboru. Druga novost pa je vzpostavitev sodelovanja s študenti Oddelka za slavistiko Fakultete za humanistične študije Univerze na Primorskem, ki bodo pod mentorstvom objavljali prispevke v rubriki *Ocene*. Recenzijo mladega sodelavca lahko preberete že v tej številki.

Veselim se prihajajočih prepletanj – zgodb, ilustracij, knjig, pogovorov, raziskovanj in iskanj. Za zaključek si bom izposodila besede Marka Kravosa, predsednika Društva Bralna značka Slovenije – ZPMS, ki jih je na plenarnem predavanju *Ponos in skrb ob domačem kruhu iz besed* povedal na že omenjeni konferenci v Bologni: »Potrebujem, potrebujemo zgodbe in pesmi v prvinskih izrazih, v katerih bodo emocije in domišljija na čutni podlagi in dostopna tako vse bolj neobvladljivemu umu, ki vedno dvomi in zaničuje drobtine nelogičnosti, nadrealnosti, šumenje prazgodovine. Prav tako pa naj bo knjižna vsebina gradivo, igralo, pesek, v katerega bo bralec oblikoval svoje gradove, svoje oblake in sanje. Domišljavo je imeti sebe pesnika za stvarnika, pesnik naj bo zapeljivec, odgovoren za veselje zgodb in univerzum podob na policah s knjigami. Zgodba in pesem nista živa, dokler se ne naselita in udomačita na peskovniku bralca.«